

Agrár szakemberek információs igényei

Néhány gondolat egy, a Soros Alapítvány támogatásával készülő kutatásból

A vizsgálat Somogy megye harminc termelőszövetkezetében, összes állami gazdaságában, kombinációjában és hat termelési rendszerében dolgozó szakemberek, valamint a kistermelők körében – kérdőíves-interjú módszerrel – történik, az anyaggyűjtés még nincs lezárva, ezért a közölt adatok nem véglegesek, feldolgozásuk – manuális módszerrel – a támogatás elnyerése előtt készült. Az eddig megkérdezett szakemberek zöme egyetemi (40,3 százalék) és főiskolai (35,3 százalék) képesítésű, kisebb részük közép fokú iskolát (21,5 százalék), illetve általános iskolát (2,9 százalék) végzett. A postai úton 1986-ban visszaérkezett kérdőívek (545 példány) szöveges válaszainak elemzése és az időközben hatvan szakemberrel készített mélyinterjúk során szerzett tapasztalatok vázlatosan az alábbiakban összegezhetők.

A szöveges válaszok elemzése

A szakemberek többnyire röviden, egy-két mondatban foglalták össze a kérdőív végén véleményüket, álláspontjukat. Lényegre törően, pontosan tudták megfogalmazni, melyek a számukra kívánatos információk. Az időbeliség, konkrétság, őszinteség és a gyakorlati felhasználhatóság iránti igényük egyértelműen kimutatható. Idegennyelv-ismeretük hiányára enged következtetni, hogy a külföldi szakirodalmat kizárólag lefordítva, közvetlenül felhasználhatóan kérik.

Szakirodalom iránti – a mélyinterjúk tapasztalatai szerint nem túl nagy – igényük kielégítését a munkáltatótól várják, elsősorban üzemi könyvtárak létesítésével vagy a már meglévőek színvonalának emelésével. A megkérdezett szakemberek olvasottságát saját tulajdonú könyvek száma jelzi. A legkisebb házi könyvtár nyolc, a legnagyobb négyezer kötetes. Ezen

belül a szakmájukhoz kapcsolódó szakkönyvek száma két és ezeröttszáz kötet között váltakozik. A megkérdezettek többsége csupán alkalmilag olvas szakkönyvet és csak kisebb hányaduk rendszeresen, a szakfolyóiratok esetében ez az arány fordított. A kérdőívben a leggyakrabban olvasott folyóiratokra vonatkozó kérdésre összesen 161-féle folyóiratot jelöltek meg, közöttük 20 idegennyelvű. A skála itt is rendkívül széles, alig akad néhány cím, amely nem a szakmához kapcsolódik (pl. *Siker*, *Autósélet*, *Ötlet*). Az adatokból kitűnik, hogy a szakemberek többsége olvassa a *Magyar Mezőgazdaság* című lapot (bociújságnak becézik). A beszélgetésekben eltérő vélemények hangzanak el színvonaláról. Egy közgazdasági szemléletű, piacorientált lap iránti igényük már 1986-ban is megfogalmazódott: a *Heti Világgazdaság* népszerűbb a szorosan vett szakmai folyóiratoknál, legalábbis a tsz- és a termelési rendszer-szakemberek körében. Véleményük szerint az elmélet még mindig nagyon távol van a gyakorlattól, és az irányító szerveknek többet kellene tenniük az információ eljuttatásáért; a jelenlegit nem tartják eléggé rendszeresnek és szervezettnek.

Külön figyelmet érdemel az információ demokratizmusának vizsgálata.

Az egyéni vélemények röviden az alábbi csoportosításban összegezhetők: *Milyen legyen az információ?* A leggyakrabban használt jelzők közül néhány: őszinte, hiteles és egyenes, tömör, precíz, érthető, szelektált, aktuális, lényegretörőbb, rendszerezettebb, gyakorlatiasabb, hasznosíthatóbb, konkrétabb, nagyobb gonddal kiválasztott, egységes állásfoglalású, mélyebb szakterületeket is érintsen. *Az információ áramlásával, ellátásával kapcsolatos néhány gondolat:* Legyen racionálisabb, érdemibb, jobban összefoglalt; kevés, nem rendszeres és nem szervezett; több közvetlen,

előszóban továbbadott ismeretanyagra lenne szükség. Néhány példa: „Az ágazat hiányosságainak bátrabb feltárása, mivel más kárán tanul az okos” (tsz telepvezető-helyettes), „A K + F gyakorlatban is használható eredményeinek publikálása, ami már végtermék, a gyakorlatban is hasznosítható, nem tudományoskodó, az alapkutatáshoz tartozó publikációkkal tölteni meg az információs csatornákat!” (tsz energetikus), „Több közvetlen, élőszóban továbbadott ismeretanyag” (állami gazdasági szakember). A véleményekben itt is, mint minden témacsoportnál, egyértelműen kimutatható az *időbeliség* problémája, a rövid átfutási idejű, naprakész, gyors és aktuális információ iránti igény. „Az információkat ne az utolsó pillanatban kapjuk meg, vagy netán késve – láthassunk előre az időben” (tsz növénytermesztési ágazatvezető), „Több időt kellene fordítani az információ megszerzésére – az anyag jusson el az érdekeltekig” (tsz szakember), „Rövidebb határidő az eseményeket követően. Őszintébb, konkrétabb tárgyalás” (tsz termelési elnökhelyettes), „Őszinte, jobb és gyorsabb információt igényelnék minden területen” (tsz-elnök).

Az információellátás és -áramlás kérdéseivel kapcsolatos bíráló megjegyzéseket még hosszasan sorolhatnám. Az elégedettek (9) zöme tsz szakember, szerintük megfelelő, jó, az információhoz hozzá lehet jutni stb.

Igények: Felsőbb szervek, intézmények, könyvtárak jobb információtovábbítása; a jelenleginél tartalmasabb szakmai lapot vagy közlönyt adjon ki az ágazat; több megyei gyűjtésben napvilágra került szakismeretre, gyakoribb tájékoztatásra lenne szükség a megyei szervek részéről; a gyakorlati megoldások megyei szintű elemzése; közvetlen beszélgetés formájában történő véleménycsere, beszélgetés megyén belül egy-egy szakágazat szakemberei között. (Szóban is nagyon gyakran elhangzó igény.) Méréjék fel az igényeket és azokat először személyes kapcsolatokon keresztül elégítsék ki; színvonalasabb szakanyag gyorsabb, névre szóló kijuttatása. Javaslatok érkeztek a Megyei Tanács Mezőgazdasági Osztályához, a TESZÖV-höz és a termelési rendszerekhez az üzemek közötti és az üzemen belüli információellátás fokozására, a szaktanácsadás javítására. *Könyvtár és szakirodalom:* A könyvtártól a szakképzettséghez mért szakirodalom megtalálását várják; bővíteni javasolják a szakkönyvek számát; több külföldi

újdonságot, információt, szakirodalmat szeretnének találni magyar nyelvre lefordítva; a kölcsönzött szakkönyvek és a kért fénymásolatok gyorsabb átfutási idejét igénylik; üzemi könyvtárak létesítését, a gazdaságok nagyobb törődését várják az új szakirodalom beszerzésével, az érdekeltekhez való eljuttatásával kapcsolatban; „ne a központokban porosodjon” (tsz telepvezető).

A kiadványokkal, témadokumentációkkal szemben támasztott igények: könnyen áttekinthető és hasznavehető, tömör, rövid, összefoglaló jellegű, konkrét, megtekinthető, már megvalósított megoldások leírása, részletes, ábrás technológiai utasítások gépekhez, teljesítményadatokkal; felhasználásra alkalmas külföldi eredményeket összefoglaló ismertetések, a legfrissebb eredmények közlése. *A szakmai folyóiratokkal* kapcsolatos néhány vélemény: „Kevesebb is elég lenne, de jobb szakmai megosztással és jobb tartalommal” (főmérnök), „Az Agroinform által kiadott *Agrár-irodalmi Szemlét* központilag le kellene fordítani magyar nyelvre, természetesen elfogadható áron, minden hónapban” (termelési rendszerágazat-vezető). A szakfolyóiratok beszerzését és az érdekeltekhez való eljuttatását a munkáltatótól várják, igény továbbá a könnyebb hozzájutás a külföldi szaklapokhoz, a korszerű eljárások, gépek részletesebb ismertetése stb. *Új technikai megoldásokra* elenyészően kevesen (6-an) tettek javaslatokat: SDI-szolgáltatások; kábeltelvízió, teletext; a számítástechnika alkalmazásának népszerűsítése, eredményeinek alkalmazása. „Videokazettákra is kerüljön mezőgazdasági bemutatókról, vásárolról, kutatásról anyag, és hozzáférhető legyen az üzemek részére is” (á. g. üzemgaz-

dász). A megkérdezettek többsége (390) eddig még sohasem hallott az *SDI szolgáltatásokról*. A válaszolók közül 317-en 178-féle témában igényelnék e szolgáltatásokat – ha lenne rá lehetőségük. Más kérdés, hogy idegennyelv- ismeret hiányában hogyan tudnák azt hasznosítani. (Angol nyelvű információközlésre a megkérdezettek 8,1 százaléka tartana igényt, valójában még ez az adat is megkérdőjelezhető.) *Tapasztalatcsere, továbbképzés és egyéb rendezvények*: A tapasztalatcsere a kérdőívekből szerzett információ szerint az egyik leggyakrabban igénybe vett ismeretszerzési mód, mégis azt igénylik, hogy legyen gyakoribb. A bevált módszereket adják ki írásban is; a megyei irányító szervek és a termelési rendszerek nagyobb mértékben és aktívabban szervezik, a kutatók rendszeresen tájékoztassák a gyakorlatban dolgozókat; legyen gyakoribb az elméleti és gyakorlati szakemberek találkozója; a tapasztalatcserék során több lehetőséget kellene nyújtani az új módszerek megtekintésére, megismertetésére. A *továbbképzéseket* kevesebben javasolják, mint a tapasztalatcsere-t. Többnyire évente, egy-két hetes, központilag szervezett formában igénylik. Meglepő a javasolt *témák* különbözősége, széles érdeklődésre utaló sokfélesége. A beszélgetések során később még inkább bizonyosodott, hogy a termelésben dolgozó agrár szakembereknek valóban rendkívül széles körű – szinte teljesen szakmai – érdeklődése van, hivatás- és szakmaszeretetük példamutató.

Az irányító szervektől a megkérdezettek 23 százaléka (129) semmiféle tájékoztatást nem kap. A MÉM által adott tájékoztatást a válaszadók közül 181-en elegendőnek és jól hasznosíthatónak tartják, 161-en keveslik, 18-an pedig nem tudják hasznosítani. A megkérdezettek a MÉM-től kapott információkkal a leginkább elégedettek, ezt követi a megyei tanács mezőgazdasági osztálya, majd a TESZÖV-től érkező tájékoztatás.

Az 1986-ban kitöltött kérdőívek alapján a MÉM által adott információkkal leginkább a termelési rendszerek, legkevésbé pedig a hatékonyan gazdálkodó tsz-ek szakemberei elégedettek. A mélyinterjú tapasztalatai azt igazolják, hogy ez a helyzet azóta sem változott. Elsősorban a hatékonyan, jól gazdálkodó tsz-ek dolgozói hiányolják leginkább az irányító szervek részéről az őszinte, gyors és pontos információkat; ilyen vonatkozásban talán ők a leginkább elégedetlenek.

Személyes kapcsolat a szakemberekkel

A számszerűsíthető adatok megszerzésére részletes kérdőív készült, melynek kitöltése csak személyes közreműködéssel történhet. (A termelőszövetkezeti mélyinterjúk szervezésében és lebonyolításában nagy segítséget kaptam *Baranyó Károlynétól* és *Kövesdi Imrétől*, a TESZÖV munkatársaitól.)

A szakemberek a beszélgetések előtt néhány nappal kézhez kaptak egy rövid ismertetést, amely tisztázta az információ fogalmát, vázolta a kutatás főbb célkitűzéseit, nyilvánvalóvá tette számukra, hogy a vizsgálat elsődleges célja az ő napi munkájuk megkönnyítése.

Sajátos helyzetük és körülményeik miatt a kutatást célszerűnek látszott kiterjeszteni a *magángazdálkodók* körére. E nehezen megközelíthető réteg felkutatása és megszólaltatása rendkívül energia- és időigényes feladat; az állattenyésztőket legcélszerűbb volt az inszeminátor („nyakundós bika” – *a szerk.*) hálózat segítségével felkutatni.

A beszélgetések célja nemcsak az adatgyűjtés, a jelenlegi helyzet feltárása volt, hanem lehetőség szerint a szakmai információ iránti érdeklődés és igény felkeltése is. Az Agrárinformációs Vállalattól kapott kiadványok és szolgáltatásaik jegyzékének kézbeadásával kedvet kívánt ébreszteni és utat mutatni az információk további megszerzéséhez.

Eddig 60 személyt sikerült megszólaltatni: a termelőszövetkezettől 32, az állami gazdaságokból 12, a termelési rendszerekből 10, s végül az egyéni gazdálkodók közül 5 vállalkozó akadt.

A beszélgetések során egyrészt visszakerdeztünk az 1986-ban kitöltött kérdőív fontosabb témaköreire (az adatközlők többnyire nem emlékeztek az akkor leírtakra, szóban elhangzó véleményükben mégis szinte kivétel nélkül – gyakran szó szerint – megismételték azt; bizonyítva igényeik őszinteségét és fontosságát).

Néhány többször megfogalmazott fontosabb gondolat az elhangzott véleményekből, javaslatokból és igényekből. Hiányolják a MÉM-től az ágazat igazi *érdekképviseletét* (különösen a hatékonyan gazdálkodó tsz-ek elnökei), bár tudják, hogy a miniszter a kormány szorításában nehéz helyzetben van. Mégis szerintük jobban ki kellene állnia az ágazat érdekeiért, miként ők a maguk helyén, üzemükben ezt megteszik. Szerintük, ha „piacgazdálkodni” akarunk, ak-

kor tisztában kell lennünk azzal, hogy a piac ellentéteket fog kialakítani ágazati szinten is. Látják az ágazat nehéz helyzetét, és sokkal megértőbbek lennének, ha erről rendszeresen, őszinte tájékoztatást kapnának. Megértik, hogy nem lehet minden információt közölni nagy plénum előtt vagy a sajtóban, de elvárják, hogy kb. kéthetente legalább tsz-elnöki szinten, belső anyagként tájékoztatást kapjanak, az információk naprakész „kvintesszenciáját” – sűgást – a rendelkezések kiértékelését, az irányt illetően, ez ugyanis nélkülözhetetlen a gazdálkodáshoz. (A TOT-ot egyáltalán nem ismerik el a tsz-ek érdekképviselőjének.)

Népgazdasági szemléletük egyáltalán nincs („túl vagyunk azon a »hazafias« megközelítésen, hogy termelj, mert hazádnak...!” stb.). Mindezt példával illusztrálva fejtik ki: Ha az országnak pl. 17 millió tonna gabonára van szüksége, akkor a miniszter dolga ezt az igényt az egyes üzemekhez úgy közvetíteni, hogy érdekük legyen ennyi gabonát termelni. De ha az üzemeknek az az érdeke, hogy ne termeljenek gabonát, akkor nekik hiába mondják a tévében, rádióban, semmit sem fognak termelni. Egyedül üzemük léte, fennmaradása érdekli őket.

Sürgető igény fogalmazódott meg több helyen is egy vagy több olyan *közgazdasági szemléletű* egy vagy két hetente megjelenő mezőgazdasági folyóiratra, amely leginkább a *Heti Világgazdaságra* hasonlít. Feladata lenne, hogy szakterületenként a gazdálkodást segítő konkrét és naprakész információkat adjon. Az ilyen igény meglétét bizonyítja a *Heti Világgazdaság* ismerttetett olvasottsága. E lap felfogása a legjobban megközelíti a szakemberek igényét, de keveslik benne a mezőgazdasági információkat.

Az *Agrárgazdaság* című MTI-kiadvány vé-

leményük szerint nem eléggé részletes és konkrét, bár elismerik, hogy igyekeznek eleget tenni az említett igényeknek. Viszonylag kevesen ismerik (sajnos hiába írtam a szerkesztőségnek, nem küldtek mutatványszámot). Ed-digi tapasztalataim szerint a szakemberek *nem elsősorban a szakirodalmi információt hiányolják, hanem a gazdálkodás hogyanját közvetlenül befolyásoló piaci, beszerzési, pénzügyi stb. ismereteket.* Ha majd hozzájutnak a napi gondjaikkal kapcsolatos konkrét és megbízható információkhoz, akkor marad igazán energiájuk (az igényük és érdeklődésük többnyire már megvan) a tényleges szakmai információkra, ami várhatóan a megtermelt termékek minőségének javulásában kamatozik majd.

A szakmai *továbbképzések* jobban kapcsolódjanak a gyakorlathoz. Javasolják, hogy legyenek három hét helyett inkább egy-két hetesek, de ne télen, hogy a gyakorlatban is tapasztalhatták az elhangzottakat. A továbbképzéseken ne úgy kezeljék őket, mintha még mindig diákok volnának, hosszú órákon keresztül ne kelljen ismét végighallgatniuk azt, amit már hallottak az egyetemen. Szakmai, módszertani változtatásokat javasolnak. Jobban kellene aktivizálni a résztvevőket, például előzetesen kiadott feladatok kidolgoztatásával, számonkéréssel. Csak olyan szakember vehessen részt a továbbképzéseken, aki erre hajlandó. A legnépszerűbb információszerzési módnak a *tapasztalatcserét* tartják. Jobban elhiszik a kollégáik által elmondottakat, mint amit a formális csatornákon keresztül hallanak. Rendkívül nagy jelentőséget tulajdonítanak a szakmai-emberi kapcsolatoknak. Az információ megbízhatóságát szinte teljesen összekapcsolják az azt szolgáltató emberről alkotott véleményükkel. Sértőnek, megalázónak érzik, ha egy előadásra, tájékoztatásra a meghirdetett előadó nem megy el, vagy ha mást küld maga helyett (ezt gyakran tapasztalják).

Különösen a vezetők értékelik magasabbra az információk megszerzésében a *nem formális csatornákat.* A támogatások elosztását sem országos, sem megyei szinten nem tartják igazságosnak (véleményük szerint azt a keveset nem is lehet), ezért egyéni, személyes kapcsolatok kialakításán fáradoznak: „nem akarunk nagy dolgokat, de mozognunk kell, hogy lássanak minket, tudjanak rólunk”, „akit kell, meghívunk vadászni vagy ilyesmi...”

A termelő üzemek szakembereinek véleménye a termelési rendszerekről többnyire lesújtó. Elsősorban a szakmai-szaktanácsadási vo-

natkozásokat bírálják. Az 1986-ban kapott válaszokban a szaktanácsadók 70,3 százaléka nagyon jól lépést tud tartani szakterületének fejlődésével. Ezt követően a leginkább elégedettek a hatékonyan gazdálkodó tsz-ekben, ahol a megkérdezettek 46,5 százaléka vélekedik így. Felmerül a kérdés, hogy a szaktanácsadók esetében mit takarhat ez az elégedettség: megfelelő és elegendő információellátást és -befogadást, vagy egyszerűen csak igénytelenséget? Munkájuk jellege alapján részükről a nagyobb tudásvágyból, az új szakmai információk megismerésének igényéből eredő önmagukkal szembeni nagyobb elégedetlenség lenne elvárható. A kételkedő töprengést csak igazolni látszanak a termelő üzemek szakemberei által szóban elhangzó vélemények. Mindenképpen megújulásra lenne szükség – e téren a beszélgetésekben javaslatok, ötletek hangzanak el.

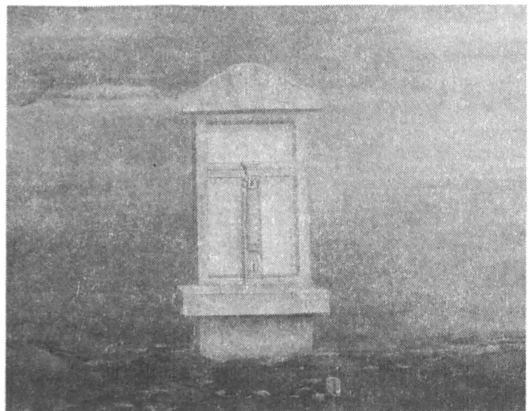
A *kistermelők* a KIOSZ-hoz hasonló önálló szakmai-érdekvédelmi szervezet létrehozását sürgetik. Részletesen kifejtik az ezzel kapcsolatos elképzeléseiket: önfenntartó lenne, az információkért (ha ténylegesen használhatóak) fizetnének is, véleményük szerint e szervezet meg tudná oldani műszaki-technikai ellátásukat is. Eddigi tapasztalataim szerint azoknak a kistermelőknél a helyzete, akik tsz-tagok, lényegesen kedvezőbb (még abban az esetben is, ha a tsz-szel kötött szerződésük révén az értékesítés során esetleg csekélyebb haszonhoz jutnának), mint azoké, akik kiváltak a tsz-ből és egyénileg gazdálkodnak. Ők egyértelműen kiszolgáltatottnak érzik magukat az üzemekkel szemben, amelyek – véleményük szerint – önkényesen és következmények nélkül szegik meg a szerződésben foglaltakat: egyéni szimpátián múlik az is, hogy az üzem egyáltalán bérbe adja-e gépét, természetesen pénzért. Még mindig zavaró a velük kapcsolatban meggyökeresedett régi szemlélet. Úgy érzik, hogy környezetük irigyli őket. Tapasztalatom szerint tényleg nagyon magukra hagytak ezek az emberek – kalákában igyekeznek segíteni egymásnak. Ez éppúgy vonatkozik a betakarítási munkákra, mint az információk cseréjére.

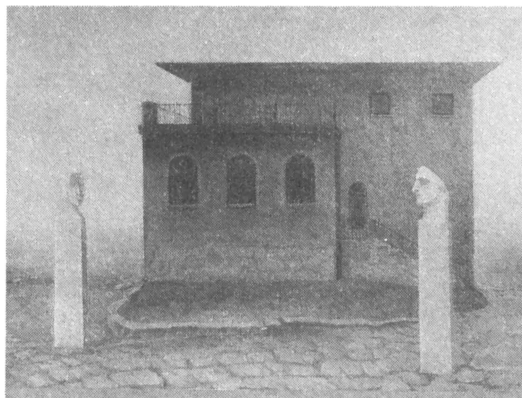
A szakemberek egyik legfőbb panasz (a magasabb vezetők és a termelési rendszer szakembereinek kivételével) a *külföldi tanulmányúton* való részvételi lehetőségek hiánya. (Mióta a költségeket újabban a jutalomalapról fedezik, szerintük így még inkább elveszítette szakmai jellegét.) Az igazságosabb elosztás érdekében javasolják a külföldi tanulmányutak *pályázati úton* történő meghirdetését, va-

lamint a szervezett, alapos beszámoltatást. A megkérdezett szakemberek nagy része magánjellegű utazásain igyekszik szert tenni szakmai tapasztalatokra, amelyekről be is számolnak. (Újabb bizonyíték szakmaszeretetükre!)

A szakirodalom és a könyvtár presztízse a vélemények szerint erősen csökkent. Számos kritika érte a szakkönyveket és a szakfolyóiratokat. Rendkívül kevesen használják a könyvtárakat, ezért nemcsak az információszolgáltatás lassúsága, hanem a szolgáltatások népszerűsítésének hiánya is felelős. A központi információs szervezetekről kevesen hallottak, még kevesebben ismerik azokat. A szakemberek a MÉM-NAK munkájával a leginkább elégedettek. A szakmai információ terjesztésében csekély hasznúnak minősítik a *rádiót és a tévét*. A rádiót szinte teljesen azonosítják a Falurádió című műsorral. Ezt az utóbbi hónapokban egyre inkább dicsérik, egyre őszintébbnek és bátrabbnak érzik az elhangzó riportokat. Miután túl széles rétegnek szól, érthetőnek tartják, hogy nem mindig ad számukra új információkat. A tévét a rádiónál alacsonyabbra minősítik. Javasolják, hogy a Gondolkodó című műsorban legyen szó a mezőgazdaságról is, vagy egy-egy neves kutatóról. „Csak olyankor van szó rólunk, amikor aratunk.” A kistermelőknél szóló tévéműsorról csak hallottak, de nézni nem tudják, mert éppen az állatok etetési idejében sugározzák.

Az információt a gyakorlati életükben felmerülő gondok kapcsán elemzik, véleményük megegyezik a *kérdőív*re adott válaszokkal. Számos olyan elképzelés, javaslat érkezett, amelynek témája: miképpen lehetne az információáramlást tájegységi, megyei vagy országos szinten szervezettebbé, gyorsabbá és hatéko-

nyabbá tenni. Érzik, hogy az információk áruvá kellene válnia, de ehhez – a nyugati országokban kialakult helyzethez hasonlóan – naprakésszé és megbízhatóvá kellene válnia.

Az üzemek többségében nem jól működik a *belső munkahelyi információs rendszer*. Amíg a magasabb vezető feldolgozatlan információtömegről panaszodik indulatosan („megy a papírkosárba”), addig a beosztottak az információ hiányát érzik. Érzésem szerint valahol, átételeken és nem bizonyítottan, ez hatással van az adott üzem hatékonyságára, de a munkahelyi közérzetre, a beosztottak viselkedésére, hangulatára egyértelműen. Ahol az információ házon belül elakad, ott szubjektívizmus uralkodik más vonatkozásban is. Ilyen helyeken többnyire van egy-két személy, akiket – függetlenül érdeklődésüktől és szakterületüktől – minden rendezvényre, tanfolyamra elküldenek, az igazán illetékes szakemberek pedig információhiányban szenvednek. Hibás az a szemlélet, ami tért nyert a gyakorlatban: a meghívók eleve a felső vezetőknek vannak címezve (legjobb esetben a főágazatvezetői szintig) – így az ágazatvezetői szint alatt dolgozóknak gyakorlatilag semmi esélyük sincs, hogy eljussanak egy-egy szakmai rendezvényre, az ágazatvezetők is csak ritkán, abban a szerencsés esetben, ha a meghívó egyáltalán „lejut” a főágazatvezetőhöz, és ő több személyt is megjelöl. Sajnos, így éppen a pályakezdő szakember – aki az egyetemen, főiskolán megszokta a pezsgő szellemi életet és igénye lenne arra a későbbiekben is – reked kívül a szakmai továbbképzés lehetőségén. Kérdés, hogy mire a hierarchiában a „meghívottak” listájára kerül, nem válik-e elfásulttá, kiégetté; egyáltalán a pályán marad-e?

Többnyire más vonatkozásban sem megfelelő a munkahelyen belüli információ áramlá-

sa. Természetesen ilyen üzemekben a vezetők e kérdést igyekeztek megkerülni, a beosztottak azonban annál részletesebben panaszolták el a hiányosságokat. Termelészövetkezetek, állami gazdaságok és termelési rendszerek vonatkozásában is előfordulnak basáskodó vezetők, akik fejbőlintó vezetőséget „választattak” maguk mellé, ügyelve a demokrácia látzatának megőrzésére. Ilyen helyeken egyszemélyi döntések születnek, és gyakorlatilag nem létezik információáramlás. Szerencsére vannak üzemek, ahol ennek az ellenkezőjét tapasztaltam; a sokszor kedvezőtlenebb, nehezebb feltételek között, nagyobb figyelmet és szorosabb munkatempót elváró, valóban demokratikus (vagy azt megközelítő) vezetés alatt – szűkebb szakterületük és az egész üzem helyzetének naprakész ismeretében – nagyobb kedvvel, szívesebben, öntudattal dolgoznak a beosztott szakemberek.

Általános vélemény, hogy a munkahely különösképpen nem ösztönzi a szakembereket új szakismeretek megszerzésére: az üzemek teljesítményorientáltak. Kizárólag a produktum számít, nem fontos, hogy az hogyan, milyen eszközökkel születik meg. A kiugró teljesítményt többnyire nem értékelik, a hiányosságokat előbb észreveszik. Különösen esetlegesek az üzemek értékesítési és piaci információi és többnyire személyes kapcsolatokon alapulnak. Sok a szerződéses fegyvellemmel kapcsolatos észrevétel is. Az *alkatrész- és készletellátást* katasztrofálisnak tartják. Néhol a tsz-ek gazdasági társulás formájában igyekeznek enyhíteni a gondon. Fásultan és hitetlenkedve fogadták a hírt a készülő SZEKÉR programról (Számítógépes ETK-alapú Készletinformáció és Értékesítő Rendszer), amely megoldást ígér az évtizedes gondokra.

Ritka kivétellel az üzemek *nem innovatívak*. (Gyakran maga a fogalom sem ismert.) A bizonytalan gazdasági helyzetben pénzüket – ha van – nagyobb biztonságban tudják a bankokban. E téren is keveslik a megbízható információkat; csak az kockáztat, akinek ez valamilyen formában létkérdés, vagy valamiféle önmagával szemben támasztott igényt szeretne kielégíteni, még azon az áron is, hogy belebukik. Az újításokat illetően megoszlanak a vélemények: nem mindenhol érvényesül a jövedelemérdekeltség, még mindig gyakori a hosszadalmas, bürokratikus út. Legtöbbször nem az alkotókedv, hanem a „nyomor” szüli az új, főleg műszaki megoldásokat.

Bár a szakemberek zöme – amint erről már

szóltam – nem volt külföldi tanulmányúton, mégis többnyire vannak ismereteik a külföldi üzemekben megvalósuló információáramlásról, ennek kapcsán részletesen és kritikusan elemzik a hazai helyzetet is. Elmaradottságunk okait taglalva (pl. agrárrolló), őszinte és nyílt vélemények hangzanak el mezőgazdaságunk helyzetéről, gondjairól, távlati lehetőségeiről.

A *szakemberképzésnek* sokkal jobban a gyakorlathoz kellene igazodnia. Általános vélemény, hogy az oktatók, kutatók – akik gyakorlati szakembereket képeznek vagy a gyakorlat számára kutatnak – előbb 10 évet dolgozzanak a gyakorlatban. Szerintük ez külföldön sok helyen így van. A hallgatókat a valódi életre kell nevelni, fel kell tární előttük a reális helyzetet, így talán csökkenne a pályaelhagyók száma. (Egy kedvezőtlen adottságú tsz elnöke nem is emlékszik, mikor volt nála, vagy a környéken gyakornok.) Az ágazatokra nehezedő súly (véleményük szerint a mezőgazdaság sokkal többet tesz le a népgazdaság asztalára, mint amit kap) legtöbbször számára azt jelenti, hogy az agrárértelmség *szakmai műveltségének* szinten tartását igénylik „felülről”, a feltételek azonban ehhez nincsenek megteremtve.

Égészséges öntudattal önmagukat szakmailag az egyik legműveltebb értelmiségi rétegnek tartják. Véleményük szerint a köztudatban ez egyáltalán nem így van („bugris”, „paraszt”). Teljesítményükhöz képest sem anyagilag, sem erkölcsileg *nem érzik eléggé megbecsültnek magukat*, ezt bizonyítja a pályaelhagyók hatalmas

aránya is. Gondolkodásmódjuk, szemléletük tükrözi a mai magyar társadalmi-gazdasági helyzetet.

Elképzelhető, hogy a mélyinterjúk részletes feldolgozása során módosulnak az első benyomások, de talán a felsoroltak is érzékeltetni tudják, hogy a termelésben dolgozó *agrár szakembereink szellemi kapacitása sokkal komolyabb tartalmakat rejt, mint ahogyan azt gondoltuk.* (Néhány elméleti szakember lehetetlennek tartotta, hogy a mélyinterjú kérdéseire érdemi válaszokat gyűjthetnek.)

Szakembereink a szokatlan és új megközelítésben feltett kérdésekre szinte kivétel nélkül rá tudtak hangolódni, meg tudták fogalmazni az ezekkel kapcsolatos gondjaikat, elképzeléseiket. Hivatástudatuk, a szakmájukhoz kapcsolódó témakörök iránti fogékonyságuk, a jobbítás szándékával elhangzó javaslataik még kiaknázatlan szellemi teljesítőképességüket jelzik.

Napjainkban az információ a *fejlődés kulcsfogalma* lett; az információ fölötti rendelkezés hasonló szerepet játszik ma, mint az anyagi javak szabad tulajdonának kialakítása a kapitalizmus kezdetén. Mindez azt is jelenti, hogy nekünk, az információk terjesztésében részt vevő szakembereknek szűk anyagi lehetőségeink ellenére is – saját belső tartalékaink feltárással – elkerülhetetlenül és halaszthatatlanul *fel kell vállalnunk* a változó társadalmi-gazdasági életünkben egyre sürgetőbbben és erőteljesebben áramló *információs kihívásokat.*

Monspart Judit

Két levél

Glatz Ferenc
művelődési miniszter
Budapest

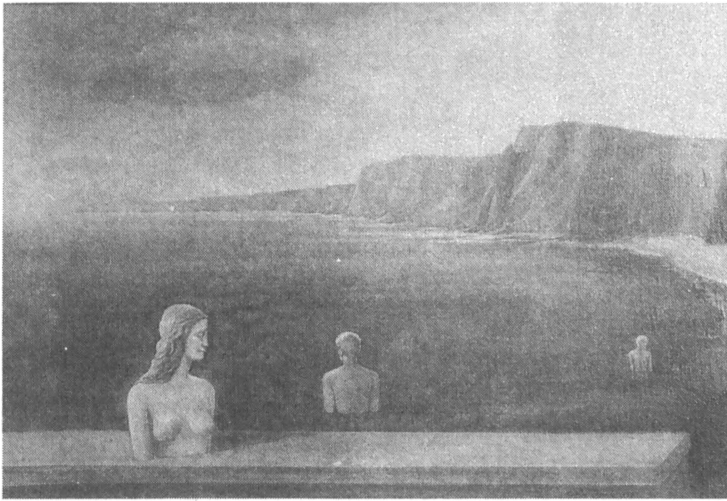
A gyakorlói könyvtárosokat aggodalommal tölti el az a tény, hogy a Minisztériumban – az elmúlt két év alatt – lényegében megszűnt a Könyvtári Osztály.

Az a határozott véleményünk, hogy a szakmai főhatóság kebelében a hazai könyvtárügy érdekei alapján szükség van kb. 4–5 fővel dolgozó erős, *önálló* osztályra.

Meggyőződésünk szerint a hatalmi tényezők és eszközök decentralizálására irányuló szán-

dék nem lehet azonos a tervezést, a fejlesztést és a konstabilitást elősegítő koordináció tagadásával. Abban mi is közös véleményen vagyunk, hogy a jövőben a könyvtárügyben is a minisztériumi programalkotás – a korábbi gyakorlattól eltérően – erőteljesebben és rugalmasabban támaszkodjék a könyvtárakra, a könyvtárosokra, a társadalmi és szakmai szervezetekre, vagyis a szakmai valóságból építkezzék, de az integrációra elengedhetetlenül szükség van.

A szakmánkat érintő minisztériumi feladatok meghatározására nincsen kompetenciánk, tapasztalatainkat és törekvéseinket azonban

készséggel megfogalmazzuk. Úgy látjuk, hogy elsősorban az alábbi tématerületek minisztériumi gondozása merőben időszerű:

- kifejezésre kell juttatni és folyamatosan karban kell tartani a könyvtárpolitikát,
- államilag meg kell határozni a könyvtári rendszert; ki kell jelölni a rendszer gerincét képező intézményeket; gondoskodni kell finanszírozásukról,
- közre kell működni az országos információs politika alakulásában,
- vállalni kell a kodifikációs feladatokat,
- állami felügyeletet kell gyakorolni a hungarica-nyilvántartás felett,
- meg kell szervezni a könyvtárakban lévő muzeális értékek védelmét,
- felelősséget kell viselni a könyvtárosképzésért,
- a könyvtári szakmai területen segíteni kell a nemzetközi kapcsolatok fejlődését stb.

Felemlítjük, hogy a fejlett államokban az a nagyarányú fejlődés, amely az utóbbi két évtizedben végbement az információs szolgálat és a könyvtárak automatizálása területén, kivétel nélkül a felügyeleti hatóság hathatós közreműködésével történt.

Ismételten javasoljuk, hogy a Minisztériumban Könyvtári Önálló Osztály megszervezését elrendelni szíveskedjék.

*Dömötör Lajosné dr., főigazgató VVEKK,
Gomba Szabolcsné dr., főigazgató
KLTEKK, dr. Hiller István főigazgató
EFEKK, Huszár Ernőné dr., főigazgató*

MKKEKK, *dr. Zsidai József, főigazgató*
NMEKK.

*

Művelődési Miniszter

Erdészeti és Faipari Egyetem Központi
Könyvtára
Dr. Hiller István főigazgató

Tisztelt Főigazgató Úr!

A minisztérium Könyvtári Osztálya ügyében hozzám írt levelüket megkaptam, köszönöm aggodó figyelmüket és javasolataikat.

Az átalakulóban lévő államigazgatás, a megerősödő önkormányzati szerepkör, az intézményi önállóság kiteljesítése törvényszerűen együttjár a minisztériumi szakirányítás feladatainak és szervezetének változásaival. Ütemezésünk szerint a közgyűjtemények irányításának felülvizsgálatára néhány héten belül sor kerül.

A szakmai feladatokra vonatkozó javaslatokra tekintettel leszünk, a kis létszámú önálló szervezeti egységek létrehozását azonban nem tartjuk célszerűnek.

A Könyvtári Osztály vezetése és személyi állománya sajnálatos körülmények között megfogyatkozott. A megoldásig kérem megértő türelmüket.

Budapest, 1989. október 26.

Üdvözlettel:

(Glatz Ferenc) h. Pusztai Ferenc sk.